

LBRIS

We know
books

Ismail Kadare
Podul
cu trei arce

Traducere din limba albaneză de
MARIUS DOBRESKU

HUMANITAS
fiction

I

Eu, călugărul Gjon, fiul lui Gjorg Ukcama, știind că pre limba noastră încă nimic nu s-a scris despre podul de peste Ujana cea Rea, ba chiar continuă să se vorbească despre el vrute și nevrute, mulțime de scorneli și vorbe mincinoase, acum, când podul a fost deja isprăvit și chiar stropit în trei rânduri cu sânge, la temelie și pe culme, m-am hotărât să-i aștern cronica pe hârtie.

Duminica trecută, noaptea târziu, pe când ieșisem să mă plimb pe malul nisipos al râului, l-am văzut străbătând podul pe Gjelosh nebunul, din neamul lui Uk Markaj. Râdea singur, vorbea și făcea niște gesturi ciudate cu mâinile. Umbra mâinilor lui se întindea peste marginile podului, ajungând până jos, sub arce, deasupra apei. Încercam să înțeleg cum se rânduiseră în creierul lui bolnav toate cele petrecute în ultimul timp și mi-am spus că degeaba râd oamenii când îl văd trecând pe pod bolborosind fără șir și dând anapoda din mâini, ca și când s-ar afla în șaua calului. În realitate, ceea ce știu oamenii despre construcția podului nu este cu nimic mai limpede decât ceea ce se află în creierul unui nenorocit.

Și, ca să nu se mai spună despre acest pod fel de fel de povești mincinoase în toate limbile pământului, o să

mă străduiesc să scriu întregul adevăr despre el: minciuna, adică ceea ce se vede, și adevărul, cel care nu se vede, să notez faptele zilnice, neînsemnate ca și pietrele din jur, și întâmplările nefericite, cam tot atâtea cât și arcele lui.

Acum, caravanele și căraușii răspândesc în toate colțurile tărâmului balcanic povestea grozăviei săvârșite la picioarele podului. Sunt puțini cei care știu că acesta n-a fost un sacrificiu adus crăieselor apei, ci pur și simplu un omor, al cărui martor voi fi eu însumi de acum și până în mileniul următor. Spun mileniu, pentru că această istorie este una dintre cele care viețuiesc o mie de ani. Cu începutul în moarte și sfârșitul tot în moarte. Iar vorba sau fapta atinse de moarte se tem, mai mult decât orice pe lume, chiar de ea.

Mă grăbesc să scriu această cronică pentru că vremurile sunt potrivnice, iar viitorul mai cețos ca niciodată. După săvârșirea grozăviilor de la pod, oamenii și zilele s-au mai liniștit, deși o altă nenorocire s-a ivit la orizont: puterea otomană. Umbra minaretelor ei a început să se întindă până aici.

E o pace sinistă, mai cumplită decât orișice război. După secole de vecinătate cu bătrânul pământ al grecilor, iată că, pe nesimțite, ca într-un coșmar, într-o dimineață ne-am trezit vecini cu împărăția otomană.

Pădurea de minarete sfășie orizontul. Presimt că soarta Arberului se va schimba cât de curând. Mai ales după cele ce s-au petrecut în iarnă, când podul abia construit a fost stropit din nou cu sânge: de data aceasta cu sânge asiatic. Dar răbdare, căci toate își vor găsi locul în cronica mea.

II

La început de martie, anul 1377, pe țarmul drept al râului Ujana cea Rea, nu mai departe de cincizeci de pași de trunchiurile îngropate pe jumătate în pământ, pe inelele de fier de care era legată, noaptea, pluta cu care se trece râul, un călător, necunoscut prin părțile acestea, a căzut lovit de epilepsie. Plutașul, care văzuse cu ochii lui întreaga scenă, povestise că amărâțul, ce părea pe jumătate un biet pustnic, pe jumătate nebun, după ce se preumblase o vreme pe mal, între podețul plutei și locul pe unde, vara, râul se trece prin vad, a dat un țipăt neașteptat, ca și când i-ar fi tăiat careva gâtul, și a căzut cu fața în jos în noroi.

Deși prin punctul acesta al râului treceau, cu pluta, oameni și turme, locul era o fundătură unde nu se întâmplau prea des evenimente de seamă. Totuși, așa ceva se mai văzuse când și când, ca în orice loc pe unde umblă lumea, mai ales că acolo, vechiul drum, care venea cine știe de unde, se oprea brusc pe malul râului, mereu același și niciodată la fel. Bine, bine, dar întâmplări ca aceasta erau rare. De obicei, oamenii adunați acolo ca să treacă râul stau așa cum stau mereu oamenii în asemenea locuri, tăcuți și îngândurați. În anotimpul rece,

înfașurați în sâricile lor negre, uzi ciuciulete, privesc cu gândul aiurea apele turburi, pământii, ale râului. Clopotele de la gâtul cailor sună și ele stins, iar glasurile copiilor tot așa, în vreme ce apropierea plutei, cu plutașul ghemuit deasupra ei, le învâlmășește și mai tare gândurile.

De jur împrejur e doar pustietate: malul jos al râului, nisipos ici și colo, cu câteva băltoace, se întinde până hăt-departe, acoperit din loc în loc de păpuriș. Nicăieri nici o urmă de viață, nici măcar zidurile mănăstirii noastre nu se văd, iar hanul cel mai apropiat e la vreo mie de pași de aici.

Lângă cioturile de care este legată pluta pe timp de noapte atârână o bucată de tablă pe care e scris, cu litere strâmbe: „Bărci și plute“. Asemenea tăblițe au fost puse cu mulți ani în urmă, și nu numai pe domeniile seniorului nostru, contele Stres Gjika, sau Stres Gjikondi, cum i se mai spune pe scurt, dar și dincolo de ele, chiar peste granițele Arberului, în alte pământuri ale Balcanilor. Asta s-a întâmplat în iarna anului 1367, cu zece ani înainte, când toate plutele cu care se treceau râurile, ghiolurile și lacurile au fost cumpărate de un om ciudat, venit Dumnezeu știe de unde, de care nimeni n-a auzit vreodată. Unii susțin chiar că nici nu are alt nume decât acela de „Bărci și plute“, care a răsărit acum pretutindeni aidoma unei buruieni ce se înmulțește peste tot unde sunt bălți și smârcuri. Se spune că și în casa lui mare, de unde își conduce afacerea, există o tăbliță cu aceleași cuvinte, ba chiar că și pe socotelile și documentele oficiale sunt tipărite cuvintele „Bărci și plute“, ca și când

acesta ar fi blazonul lui, așa cum leul alb, cu o făclie aprinsă în gură, e blazonul seniorului nostru.

Din momentul în care noul proprietar a cumpărat plutele și bărcile, plutașii și barcagiii au devenit simbriașii lui, cu excepția vreunui caz rar, cum e acela al sârmanului plutaș de pe Pârâul Buștenilor, care a spus că mai bine moare de foame decât să intre în slujba blestematului de ovrei. Imediat după iarna lui 1367 a apărut și pe malul nostru placa aceea de tablă, împreună cu tariful trecerii dincolo, pe care scria: „Trecerea pentru oameni – jumătate de groș, pentru cai – un groș“.

În vreme de secetă, când Ujana cea Rea scădea, călătorii, ca să nu mai cheltuiască, treceau râul prin vad și pe lângă el, chiar și atunci când duceau saci în spinare. Totuși, mulți dintre ei își găsiseră moartea în undele înșelătoare, pentru că nu degeaba i se spunea râului Ujana cea Rea. Cruci în memoria lor, înnegrite de vreme, se puteau zări pe malurile apei. Se spunea că proprietarii firmei „Bărci și plute“ se îngrijeau ca pentru fiecare înecat să fie pusă câte o cruce pe mal, cu scopul de a-i atenționa pe ceilalți călători ce înseamnă să încerci să treci dincolo pe propriile picioare.

Odată cu pluta, „Bărci și plute“ cumpărase și vechea schelă, rămasă acolo încă de pe vremea romanilor, a cărei armătură strâmbă de fier fusese modificată de meșterii locali în așa fel încât pluta să poată acosta acolo mai ales pe vreme de iarnă.

Pluta aducea un bun câștig nu numai din trecerea oamenilor și a turmelor, ci mai ales din cea a caravelor, care transportau prin Arber și Macedonia sarea din

marile saline de pe litoral, ca și de la convoaiele de căruțe ce aprovizionau garnizoana bizantină din Oriccum, de lângă Vlora. Pentru împărțirea câștigului între seniorul nostru și „Bărci și plute“ fuseseră întocmite contracte amănunțite. Adevărul e că niciodată nu se pomenise vreo cât de mică neînțelegere între cele două părți, lucru greu de întâlnit pe fața pământului. Din câte se pare, „Bărci și plute“ era corectă până la ultimul bănuț.

III

În jurul omului care căzuse lovit de epilepsie se strânsese o mică mulțime, cunoscuți și necunoscuți. Bolnavul făcuse spume la gură și tremura puternic, ca și când ar fi vrut să-și arunce mâinile și picioarele departe, peste Ujana cea Rea, iar capul în cealaltă direcție. Cineva a încercat în câteva rânduri să-i sprijine fruntea, cum se face în asemenea cazuri pentru a-l împiedica să-și spargă țeasta, lucru care s-a dovedit a fi imposibil.

— E un semn dumnezeiesc, spuse careva dintre cei din jur.

Era un bărbat slab, care, întrebând mai apoi cu ce se ocupă, afirmase că e călugăr rătăcitor.

— Și ce fel de semn o fi asta? întrebă un altul.

Cu o privire încețoșată, omul fixă mai întâi chipul nenorocitului care zăcea la pământ, apoi privi spre apele râului.

— Da, murmură, e un semn dumnezeiesc. Tremurul lui trece în ape, iar cel al apei se întoarce la el. Doamne, cât de bine se-nțeleg.

Cei aflați în apropiere se priviră unul pe altul. Omul de jos părea că-și mai revenise. Cineva se lăsase pe vine și-i sprijinea capul.

— Și ce fel de semn e asta, după părerea ta? Întrebă din nou unul dintre gură-cască.

Omul care se declarase călugăr rătăcitor închise ochii pe jumătate.

— E un mesaj de la Atotputernicul că aici, peste aceste ape, se va ridica un pod.

— Un pod?

— Voi n-ați văzut cum i se întindeau mâinile înspre râu, în vreme ce trupul tremura așa cum tremură orice pod când este străbătut de șirul de căruțe?!

— Brr... ce frig s-a lăsat, făcu careva.

Bolnavul își revenise. Numai când și când membrele i se contorsionau într-o ultimă zbatere. Avea privirea tulbure și goală. Cel care-l ajuta îi ștergea acum spuma de la colțul buzelor.

— Asta e o boală sfântă, zise călugărul rătăcitor. Prin părțile noastre i se spune „aia a pământului“. E sortită să transmită semne. Uneori, semnele sunt nefaste, rău prevestitoare, cum ar fi, de pildă, în cazul cutremurelor, dar de data asta, slavă Domnului, a fost unul bun.

Un pod... E ceva ciudat, începură să comenteze oamenii adunați în jurul bolnavului. Mesajul acesta trebuie să ajungă neapărat la seniorul nostru. Cine e stăpânitor aici? Conte Stres Gjika. Să fie sănătos. Dar tu de unde ești, de nu știi? Sunt străin, frățioare, așteptam și eu pluta, când nefericitul asta... Trebuie ca seniorul nostru să afle. Un pod, hm. Numai la asta nu ne-am gândit, pe cuvânt.

IV

Trei săptămâni mai târziu am fost chemat degrabă la curtea contelui. Castelul lui, întărit cu contraforți pe toate laturile, era doar la o oră de drum. Când am ajuns, mi s-a spus să urc direct în sala armelor, în care seniorul nostru îi primea de obicei pe prinți și pe ceilalți nobili care aveau drum prin posesiunile lui.

Acolo se aflau contele, unul dintre grămățici, episcopul ținutului și doi oaspeți necunoscuți, înveșmântați în niște haine strânse pe trup, cum nu mai văzusem prin părțile noastre.

Contele părea supărat. Avea ochii roșii de nesomn și mi-am amintit că în ultima vreme se zvonise că singura lui fiică era bolnavă. Cu siguranță că cei doi necunoscuți erau medici, veniți cine știe de unde.

— Nu mă înțeleg deloc cu ei, mi-a spus el de cum am intrat. Tu, care știi o mulțime de limbi străine, poți să ne ajuți.

Nou-veniții vorbeau, într-adevăr, o limbă ciudată. O asemenea amestecătură nu-mi mai fusese dat să aud. Dar încetul cu încetul am început să pricep câte ceva. Am observat că cifrele le spuneau în latinește, verbele,